NAPA
VRIJDAG 6 NOVEMBER 1981

Droom op Apenberg

Prachtvertaling van Frank Martinus Arion

Door onze
medewerker
B. Jos de Roo

DREAM ON MONKEY MOUNTAIN is het bekendste Caribische toneelstuk van Derek Walcott, die van St. Lucia afkomstig is. Het is een poetisch stuk, dat elke toeschouwer verwart en daardoor aan het denken zet over zichzelf. Frank Martinus Arion heeft het stuk vertaald voor TIE 3, dat theater van de derde wereld brengt. Hij maakte er een meesterlijke vertaling van, die het poetische karakter van het stuk volledig recht doet en toch de grimmigheid van de gekwetste in zich houdt.

In de regie van Edsel Samson heeft *droom op Apenberg* inmiddels al een serie voorstellingen in Belgie en Nederland beleefd. Enthou siast spel en flitsende scènes in het begin slepen de toeschouwers mee, maar ik ontkwam niet aan de indruk dat de Amsterdamse voorstelling tegen het slot wat matter werd. De bijfiguren kwamen techniek tekort om de spanningsboog vast te houden, ze staken daardoor zwak af tegen de drie dragers van het stuk: Felix Burlesson, Rignald Prade en Robby Guda.

Een fascinerende voorstelling was het intussen wel en dat is een hele prestatie bij een stuk waar de poetische tekst en de symbolische inhoud het uiterste van de spelers en de regisseur vergen.

Daar komt bij dat de opbouw van het stuk de toeschouwer verrast.

Wat je op het toneel ziet en hoort - de figuren, de handelingen, de gesprekken, de muziek - dit alles blijkt tegen het eind een droom geweest te zijn. Pas dan kan je de stukjes van de legpuzzel samenvoegen.

Het toneel is de droom van de houtskoolbrander Makak, die voortreffelijk en met veel gevoel door Felix Burlesson gespeeld werd. Makak is in de gevangenis gezet, omdat hij amok maakte. Er zitten ook twee mannen: Tiger (Rignald Prade) en Raton (Robby Guda). Ze spelen in Makaks droom mee.

Walcott maakt op een

Makak (Felix Burlesson rechts) troost zijn stervende vriend Muskiet (Rignald Pradel).

uitgekiende manier gebruik van de mogelijheid om in een droom te laten dromen. Makak heeft er twee: de droom dat god een blanke vrouw is die bij hem op Apenberg wil komen wonen, en de droom van de zwarte god, die van Makak een directe afstammeling van Afrika maakt, waardoor hij geneeskrachtige gaven heeft. Zo beeldt Walcott de verscheurdheid van de Caribische mens uit. Walcotts standpunt blijkt uit het verloop van de droom: Makak wil op weg naar Afrika. Zijn medevluchters Tiger en Raton spelen dit mee, maar zijn in feite uit op Makaks geld. Makaks zuivere bedoelingen worden ook misbruikt door zijn vriend Muskiet, die zich voor goed geld uitgeeft als de wonderdoener Makak. Hierdoor krijgt het Caribische thema van de verscheurdheid een algemeen-menselijke basis. Alleen hij kiest goed, die voortdurend trouw blijft aan zijn eigen kern, zijn diepste droom. Ook Frank Martinus Arion blijft in zijn bewerking trouw aan zichzelf. Hij schrijft in zijn voorwoord: "De setting van het stuk op de Antillen, wat logisch moest voortvloeien uit het aanwenden van het Papiamentu, plus het feit, dat het stuk in Nederland in première gaat, waar de situatie voor de niet blanke mens steeds beklemmender wordt, maakte het noodzakelijk de tegenstelling zwart/blank, Westindie/Europa, veel direkter aan te vatten dan het oorspronkelijke werk doet. De droom is daarom veel minder droom, veel meer oorlog geworden."

Frank Martinus Arion doet dit onder meer door een toevoeging in het slot. Daar laat hij Makak een kleinzoon van een revolutionair leider zijn, een man die een soort Marcus Garvey was, of zoals het stuk zegt: "De vader van ieder van ons die droomt." De verwijzing naar een revolutionair van wie Makak zou afstammen, is een bewuste doorbreking van het symbolisch-poetische karakter van het stuk. Walcott schreef een culturele belijdenis. Volgens hem moest de Caribische mens breken met het navolgen van het westen en zijn eigen weg gaan. Walcott doet dit in zijn werk voortdurend, ook in *Dream on Monkey Mountain*. De droom-vorm heeft hij geleend van het Duitse expressionisme, maar hij geeft er een Caribische inhoud aan. Frank Martinus Arion stelt in al zijn werk dat elke culturele stellingname ook een politieke stellingname is. Die politieke stellingname brengt hij nu ook in *Droom op Apenberg*.

Een gevolg hiervan is, dat het stuk, oorspronkelijk een zelfonderzoek voor blank én zwart, uiteindelijk minder klemmend is voor de Caribische mens. Dit bleek bij gesprekken achteraf, toen Antillianen tegenover de inhoud veel afwerender stonden dan Hollanders. Ondertussen heeft Frank Martinus Arion wel voor een sublieme vertaling gezorgd, waarbij hij het Nederlands een soepelheid verleent die weinig Nederlandse auteurs hem kunnen nadoen. Hij schrijft in een gewoon, alledaags Nederlands, maar elke woord verbergt een tragedie. Een voorbeeld. Tiger zingt op de wijze "Als de klok van Arnemuiden":

Als de klok
van God daarboven
al de namen luidt
van die geloven
dan vergaat mijn hart
van droefenis
als mijn naam opnieuw
vergeten is.

Het is de tragedie van de gekoloniseerde die probeerde volgens de normen van de kolonisator te leven, maar tot de ontdekking komt, dat het allemaal vergeefs is geweest, omdat de kolonisator hem niet serieus neemt. Dit allemaal in één coupletje op een populair deuntje!

Een toekomstige Antilliaanse uitgeverij zou er goed aan doen om Frank Martinus Arions adaptatie van *Droom op Apenberg* uit te geven. Het zou doodzonde zijn als het stuk na de voorstellingen van TIE 3 verdween, zoals al te veel Caribisch toneel verdwenen is.

Marktscène met van links naar rechts Jeroen Heuvel, Helen Martina, Robby Guda, Rignald Prade en Orsyla Meinzak.